

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תקופת היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

274

פרשת כי תבוא תשפ"ב

דיני כבוד מלכים

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

חיוב כבוד למלכות אומות העולם

מצוה לראות מלכי אומות העולם

- א. מצוה להשתדל לראות מלכים, אפילו מלכי אומות העולם (גמ' ברכות דף נ"ח ע"א, ש"ע א"ח סי' רכ"ד ס"ט), והטעם כדי שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם, ורש"י (שם) ביאר, שאם יזכה לעולם הבא [לימות המשיח] ויראה בכבוד המשיח, יבחין כמה יותר נוטלי שכר מצות יותר ממה שהיה כבוד אומות העולם בעולם הזה.
- ב. **בראיית כבוד המלך**. גם כשאין רואים המלך עצמו אלא רואים הכבוד והמשמר הגדול הנעשה סביבו, יש גם מצוה להשתדל לראותו משום גם בזה יש משום 'אם יזכה יבחין וכו' (ש"ת שבט הלוי ח"א סי' ל"ה).
- ג. יש שסוברים שאין זה חיוב גמור עד כדי שצריך להוציא ממון על חיוב זה רק חיוב בטירחת הגוף (ס' עינים למשפט), ויש הסוברים שגם עליו להוציא ממון על חיוב זה לראות מלכים (המקור חיים קיצ' הלכות ס"ט).
- ד. **חיוב פעם אחת**. אם רואה פעם אחת המלך ולמד לקח הנ"ל שאם יזכה יבחין, לא יבטל יותר מלימודו לראותו, אם לא שבא בחיל ובכבוד יותר גדול (מ"ב סק"ג).

לעבור על איסור דרבנן

- ה. בגמ' ברכות (דף י"ט ע"ב) א"ל שר' אלעזר בר צדוק, שהיה כהן (גמ' בכורות דף ל"ו ע"א), היה מדלג על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, ומבואר בגמ' שהאיסור לכהן לדלג על ארון מתים הוא רק מדרבנן מאחר שרוב ארונות יש בהם חלל טפח החוצץ מפני הטומאה, ומ"מ גזרו מדרבנן גם כשיש חלל טפח אטו ארונות שאין בהם חלל טפח, והגמ' מסיק, דמשום כבוד מלכים לא גזרו.
- ו. בירושלמי ברכות (דף ל"ה ע"א) איתא שכאשר קיסר רומי דוקליטיינוס עלה לארץ ישראל, ראו את רבי חייא בר אבא פוסע על קברים כדי לראותו, ועוד הביא את דברי רבי חזקיה ורבי ירמיהו בשם רבי יוחנן, שמצוה לראות את גדולי המלכות, כדי שכשתגיע מלכות בית דוד ידע להפריש בין מלכות למלכות.
- ז. **לעבור על איסור דרבנן במלכות אומות העולם**. ונחלקו הפוסקים אם ההיתר לעבור על איסור דרבנן נאמר רק במלכי ישראל או גם במלכי אומות העולם. יש הס"ל שאינו נאמר רק במלכי ישראל (מג"א סי' רכ"ד סק"ז).
- ח. אבל הרמב"ם (פ"ג אבל ה"ד) ס"ל שמדלגין על גבי ארונות של מתים לקראת מלכים ואפילו מלכי גוים, שהרי זהו כבודו של מלך שבאים לקראתו לקבלו, ומקורו בירושלמי ובגמ' ברכות הנ"ל שמשום כבודו של מלכות הולך גם על מלכי אומה"ע.
- ט. **הלכה**. פסקו רוב אחרונים כדעת הרמב"ם (מ"ב סי' רכ"ד סק"ג, הג' חת"ס בשו"ע שם) ושהוא מן התורה (ש"ת חת"ס א"ח סי' קנ"ט), והוכיחו, מיוסף הצדיק שגילה את שערות ראשו ברה"ג (גמ' ר"ה דף י"א ע"א) מפני כבוד המלכות (רש"י בראשית מ"א י"ד, חת"ס בתורת משה), וממשה רבינו שחלק כבוד לפרעה (רש"י שמות ו, י"ג, שם י"א, ח').
- י. **כשיש חשש ע"ז**. אם יש על המלך או בפמלייתו צלמים או פסלים של עבודה זרה, אסור ללכת לראותו (ספר חסידים, דעת תורה).

יא. **לחלוק כבוד אחרון**. מי שהולך לחלוק כבוד אחרון לארונה של מלכת הממלכה המאוחדת, 'אליזבט השנייה' זכרה לברכה, להשתתף עם הצער של משפחתה ועם הממלכה המאוחדת, יש לעשותו מחוץ לבנין אבל לא ליכנס לפני הבנין, שהרי ליד ארונה יש צורה של צלם, ואסור לחלוק כבוד למלכות כשיש סמלים של ע"ז כנ"ל (אות י), וזה נוגע גם כשארון המלכה יהיה ב'ארמון וסמינסטר', כל שכן כשיהיה ב'מנזר של וסמינסטר' שאסור ליכנס לשם כלל.

אבל להתגלח לכבוד מלכות

יב. זכורני מימי נעורי מעשה בנגיד הרה"ח ר' אפרים זלמן מרגליות ז"ל מעיר לונדון שהיה קרוב למלכות, והיה יושב שבעה, ובאמצעו קיבל הזמנה מארמון המלכה להשתתף ב'מסיבת גן' [garden party] עם עוד אנשים מכובדים ועלה השאלה אם מותר לו להשתתף. וקיבל פסק שהוא חייב ללכת משום כבוד מלכות וגם מחויב הוא להתגלח לכבודו של מלכות.

להתפלל לשלום מלכות

יג. במשנה באבות (פ"ג, מ"ב) א"ל רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו, ואפילו של אומות העולם (רע"ב) ויש להתפלל גם בשלום שריו ויועציו (תיר"ט).

יד. יש מנהג קדום להתפלל על שלום המלכות בשבת קודש אחרי קריאת התורה ומפטיר בנוסח מיוחד המתחיל 'הנותן תשועה למלכים וכו' (סידור לובלין שנת תל"ח), ויש בתי כנסיות שעד היום הזה אומרים הנוסח, ומתפללים בשלום המלך ומלכותו, וכבר בשבת שעבר התאימו הנוסח מלשון נקבה שהיה לכבוד המלכה ללשון זכר לכבוד המלך החדש.

ברכה בראות מלך אומות העולם

ברכה על מלך

טו. כשרואים מלך ישראל מברכים "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שחלק מכבודו ליראיו", וכשרואים מלכי אומות העולם מברכים "ברוך וכו' שנתן מכבודו לבשר ודם" (שו"ע א"ח סי' רכ"ד ס"ח), ודנו הפוסקים בכמה סוגי מלכים, שרים וראשי מדינות הקיימים היום, אם מברכים עליהם ברכה זו וכיבואר.

טז. מלך. נחלקו הפוסקים לגבי מלך שמברכים עליו, האם הוא דוקא כשיש למלך סמכות להמית ולהחיות או גם כשאין לו הכת, יש הס"ל שדוקא כשיש בידו להחליט להמית ולהחיות (ש"ת חת"ס א"ח סי' קנ"ט ד"ה ונהנה מה שכתב). אבל אחרים ס"ל שדוקא שר ששולט תחת המלך הוא צריך שיהיה לו סמכות להרוג ולהחיות, אבל מלך או מלכה, אפילו אם אין בידם להרוג בלא התיעצות עם השופטים וראשי השלטון, מ"מ כיון שהם המכובדים ביותר במדינה ובעם, וחולקים להם כבוד שאין כדוגמתו, ראוי לברך עליהם הברכה (שו"ת שבט הלוי ח"א סי' ל"ה, ש"ת שרגא המאיר ח"ז סי' פ"א, ש"ת נחלת פנחס סי' א' אות כ"ט).

יז. **בבגדי מלכות**. יש שהגבילו הברכה על מלך שהוא רק כשהמלך לבוש בבגדי מלכות ומלווה במשמר כבוד, אבל כשהמלך מלובש כאחד העם, ומסתובב כאדם רגיל, אין מברכים עליו עכ"פ בשם ומלכות (ש"ת ציץ אליעזר ח"ב סי' י"ד).

יט. **אחת לשלושים יום**. הברכה על מלך הוא בראייתו אחת לשלושים יום, אבל אם רואה מלך אחר מברכים גם עליו אף שהוא תוך שלושים לברכתו על מלך הראשון (מ"ב סק"ז).

ראיית המלך ממש

- כ. **סומא.** עיוור שפעם ראה ויש לו מושגי ראייה (פמ"ג א"א סק"ו), על אף שאינו רואה את המלך, מ"מ כשנמצא שם ומרגיש את הרוח ואימת כבוד המלך והפמליה, יכול הוא לברך (גמ' ברכות דף נ"ח, מ"ב סק"א).
- כא. **פני המלך.** אינו צריך שיראה את פרצוף המלך ממש אלא כל שרואה את המלך בתפארתו, ואת השומרי ראש ופמלייתו סביבו, והוד והדר נשקף לעין כל רואה, יש לברך ברכה זו.
- כב. **כשהוא ברכב.** גם כשיודעים שהמלך נוסע ברכב ועובר במקום עם פמלייתו ורכבים של כבוד מסובבים אותו בשיירה של כבוד, אף שלא רואים את המלך ממש אפשר לברך (ע"פ ברכי יוסף).
- כג. **תמונת המלך.** מברכים רק כשרואים המלך ופמלייתו בפגישה וראיה מוחשית, אפילו אם הוא רק ע"י משקפת (ש"ת משיבת נפש ח"ב סי' רמ"ד), אבל כשרואים אותו בתמונה או על מסך בשידור חי, אין מברכים, שרק עם ראייה מוחשית מתפעלת הנפש ומרגשת היטב כבוד המלך (ש"ת בצל החכמה ח"ב סי' י"ט).

שר או שופט

- כד. **שר שיש לו סמכות להרוג.** שר הממונה ע"י מלך ויש לשר סמכות לדון ולהוציא להורג במשפט ואין עליו עול של המלך לשנות את דבריו, מברכים עליו (הראב"ד הובא בארחות חיים הל' ברכות אות מ"ט, ש"ת רב"ז ח"א סי' רצ"ו, מנ"א סק"ה, מ"ב סק"ב).
- כה. **שופט.** שופט אע"פ שיש לו סמכות לדון להריגה כגון הקאד"י בארצות התיכון, אין מברכין עליו (כפ' החיים סק"ו).

נשיא ארה"ב

- כו. יש הס"ל שיש לברך הברכה גם על נשיא ארה"ב, שאע"פ שאין לו כח להרוג, אבל מכיון שיש בידו לקבל או לדחות המלצת חנינה על מי שנידון למוות ע"י בתי המשפט המוסכמים לכך, נחשב כדיני נפשות המסור בידו והרי הוא כמלך שדן והורג במשפט, ואע"פ שהנשיא נבחר רק לתקופה מסוימת ואינו נשאר בנשיאותו כמלך שנשאר במלכותו עד סוף ימיו, מ"מ כיון ששם נשיא עליו, אפשר לברך עליו (ע"פ ספר תורת חיים סק"י, ש"ת אפרקסא דעניא סי' ל"ב, ש"ת שואל ונשאל ח"א סי' ע"ג).
- כז. אבל רוב אחרונים ס"ל שאין מברכים על נשיא ארה"ב, שאין תיאורו כמלך אלא כאיש בעל סמכות וכה גדול, וגם שאין לו כח להמית ולהחיות, רק להחיות ע"י חנינה (ס' אור עולם אות צ' פרק ד' דף ל"ט ע"ג, הגרש"א, הלכות שלמה תפלה פל"ג הל' ט), ובפרט שאינו לבוש בבגדי מלכות אלא בחליפה כאחד מן העם, וגם אלו ששומרים סביבתו אינה שמירה של כבוד אלא שמירה ביטחונית, ועוד משום שאפשר להדיחו מנשיאותו, וגם שאין איסור ע"פ חוק לביישו בפניו, וכך הרבה נוהגים..

ברכה על מלכה

- כח. יש הסוברים שלא נתקנה לברך הברכה על מלכה מאחר שאסור להסתכל בנשים.
- כט. אבל רוב הפוסקים סוברים שאין הבדל בין מלך או מלכה וגם על מלכה מברכים, שהרי אין מברכים על ראייתה דוקא אלא על הכבוד שסביבתה (תשובות והנהגות ח"ב סי' קל"ט), וכן לא גרע מסומא שמברך (ש"ת שבט הלוי ה"ל), ולא צריכים להסתכל עליה דוקא כדי לברך.

מלכי הממלכה המאוחדת

- ל. **מלכה אליזבת השנייה.** במשך שבעים שנות מלכותה של מלכת הממלכה המאוחדת וחבר העמים [Queen of The U.K] נהגו יהודי הממלכה המאוחדת לברך בראייתה ובפגישתה, ועל אף שלא היה בידה להמית ולהחיות, וגם לא היה לה דיעה בהנהגת המדינה, מ"מ כל חוק חדש שעובר בבית המחוקקים צריך היה לקבל חתימתה לפני שנכנס בתוקף. גם המראה של כבוד שהיה סביבתה היה מהמכובדים ביותר כמעט בכל העולם (תשובות והנהגות ח"ב סי' קל"ט) ובמלך או מלכה לא צריכים שיהיו להם הכח להמית (ש"ת שבט הלוי ה"ל), וזה מורשת מלוכה שהולך מדור לדור עם מסורת על כל פרט ואף אחד אינו יכול להדיחם [אם לא מעצמם..] ולכן ראויים מלכי הממלכה המאוחדת לברך עליהם, וכך נהג מהר"ץ דונר ראב"ד לונדון וגאב"ד גייטסהעד זצ"ל ועוד הרבה רבני אנגליה.
- לא. **מלכה רעיה.** בממלכה המאוחדת בחוקי המלוכה, כשיש בת שירשת את המלוכה דוגמת ה'מלכה אליזבת השנייה' זכרה לברכה, אז היא נהיית מלכה אבל בעלה לא נהיה מלך רק נסיך, אבל כשבן יורש המלוכה דוגמת המלך החדש 'צ'ארלס השלישי' הוד מלכותו, אז הוא נהיה המלך וגם אשתו נהיית מלכה המכונה 'מלכת רעיה' [Queen Consort] והיא הולכת עם תוארה זה רק כל זמן שבעלה מלך, אבל אחר מיתתו, יורשו יירש המלוכה והיא מאבדת את תואר מלכה.
- לב. לכן כשרואים רק את 'מלכת רעיה' לבדה בלי המלך, אין מברכים עליה, מאחר שאין עליה שם מלכה עולמית ואין לה שום כח כלל וכלל ואין כבודה מצד עצמה אלא משום כבוד בעלה.

ג. **החלפת משמר הכבוד בארמון המלך.** כשרואים הצגת כבוד בהחלפת המשמרות [changing of the guards] בארמון המלוכה 'בקינגהאם' [Buckingham Palace] וכדומה, אף שהמלך נמצא בארמונו, אין מברכים הברכה, שמברכים רק כשרואים את המלך או כשמרגישים את נוכחתו וכבודו שעושים לכבודו, אבל לא כשרואים רק את הכבוד הקבוע שלא בנוכחתו (תשובות והנהגות ש).

ויתנו לך בתר מלוכה

היות שתכלית הלכות אלו הוא ללמוד לקח, להבין ולהמחיש את כבוד ומלכותו של מלך מלכי המלכים, והקב"ה סיבב שיהיה בימים אלו בדיוק לפני ר"ה, א"כ חלק בלתי נפרד מידיעת הלכות הוא להבין את הנלמד – אם יזכה יבחין.

מלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא

לד. הננו עומדים כמה ימים לפני ראש השנה, יום שאנו זוכים להמליך הש"ת מחדש כמו שאמרו חז"ל 'אמרו לפני מלכותי כדי שתמליכוני עליכם'. וכדי שנוכל להמחיש את זה מוחשית, לפעמים אנו צריכים לראות כבוד מלכות הנעשה למלך בשר ודם כדי להקל עלינו את המחשת ההמלכה, כי חז"ל גילו לנו דמלכותא דרקייעא כעין מלכותא דארעא (גמ' ברכות דף נ"ח) שכל מה שנעשה במלכות בעולם הזה, הוא כעין מה שנעשה במלכות שמים.

לה. **הממליך מלכים.. ולו המלוכה.** מאד ראויים הדברים עכשיו בשעה שהזמן גורם שיש לנו לתאר את כבוד מלכותו בהמלכת מלך חדש בממלכה המאוחדת ברוב פאר, עושר וכבוד. וכל ההתפעלות שאנו מתפעלים בכבוד הנעשה למלך בשר ודם, זה אחד מן אלף אלפי אלפים של ההתפעלות וההתרגשות שאנו צריכים להרגיש בהמלכת 'מלך מלכי המלכים' הקדוש ברוך הוא.

לו. **יעשו כולם אגודה אחת וכו'.** בהמלכה של מלך חדש רואים איך שהרבה חיילים שונים מיחידות שונות עובדים ביחד בכל מיני סוגי לבוש בבגדי מלכות שונים, ובחצוצרות וכלי שיר שונים, בסדר מדויק, מתואמים ומכוונים, בכבוד גדול ביניהם, והכל בכוונה ותכלית אחת – כדי לפאר את הממלכה.

לז. וכך הוא בין מלאכי האלקים, כמו שאנו אומרים בתפילה, "וכלם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה, ונותנים באהבה רשות זה לזה, להקדיש ליוצרים וכו'" וכך גם האופנים וחיות הקודש והשרפים שהם מיני מלאכים כולם מתאחדים ומשבחים את הקב"ה ממקומם ואפילו היותם כולם שונים בתיאורם.

לח. וגם את זה צריכים אנו ללמוד שכבוד הקב"ה מתפאר יותר כשכולם עושים רצונו מתוך כבוד זה לזה, על אף שאנו לבושים בבגדים שונים, ודרכים שונים בעבודת השם, ולזה אנו מתפללים בנוסח התפילה בימים נוראים "ובכן תן פחדך.. על כל מעשיך.. על כל מה שבראת.. וישתחוו לפניך כל הברואים ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם" ואז נזכה למלכותו האמיתית – אז למה נמנע מלאת למלך מלכי המלכים גם את זה.

המלך בשדה

לט. בנימוסי הממלכה המאוחדת, המלך החדש יוצא בימים אלו בין העיירות שעליהם עתיד למלוך, עוד טרם לוויית המלכה, כדי לברך ולהתברך לרגל עלותו על כס המלוכה.

מ. וכעין זה הסבירו הספרים הק' (בעל התניא) שבאלול הקב"ה כביכול יוצא מביתו ומטייל בשדות בין האנשים כדי להתרשם מהנעשה בעם, ובקל יכול כל אדם לגשת אל המלך אפילו פשוטי העם עם בקשתם, ואז ביום ההמלכה יום ראש השנה, יושב הקב"ה שוב בארמונו ודן את העולם לפי מעשיהם, ומלך שממית ומחיה, יש לו דין ותואר מלך לכ"ע (לעיל אות ט"ז).

מא. **סיפור של הגאב"ד.** כ"ק מרן הגאב"ד זצ"ל היה מספר, שכשהיה בחור צעיר בתחילת מלחמת עולם השנייה, בשנת ת"ש עבר המלך גורג' השישי מהממלכה המאוחדת בעיר גייטסהעד באזור של היהודים, ובאמצע נסיעתו קפץ אחד מהילדים הפליטים, והתקרב אל המלך והתחנן בבכיות שיאשרו 'אישורי כניסה' להוריו ולמשפחתו שתקועים באירופה, ואכן פעלו תחנותיו והמלך ריחם עליו ודאג שיאשרו להם, וזכה להציל את משפחתו. והיה הגאב"ד מספר ומלמד בזה שראה במוחש את מה שכתבו הספרים על חודש אלול שכאשר 'המלך בשדה' ניתן להתקרב אליו ולבקש ולפעול הרבה, יותר משאר ימות השנה (רבינו הגדול אמרו עמ' ט"ז הל' כ"ג).

יה"ר שנזכה כולנו להתקרב אל הקב"ה בימים אלו ולהתחזק בכל דבר הצריך חיזוק כדי שנוכל בקל ומחדש להמליך את הקב"ה עלינו, ונזכה לכתביה וחתימה טובה

הגליון נתרם ע"י ידידנו הגאון החסיד

רבי **אברהם זאב בלייער** שליט"א

ר"מ ביישיבה קרלין פטולין ומח"ס או יבקע ואנודות אוזב לרגל הכנסת בנו לעול תורה ומצוות

ה"ה הבחור היקר כמר **מדרכי דוד** נ"י

ברכת מז"ט שגורה לאביו הר"ה ר' **יהושע שמואל בלייער**

וחמיו הר"ה ר' **אליעזר פריערמאן** הי"ד ברומלין